GÜVENİLİR OLMAK MÜMİNİN ÖZELLİĞİDİR

Değerli müminler!

Bugünkü sohbetimizde Müslümanın en belirgin özelliğinden söz edeceğiz.

Allah'ın, insanlara doğru yolu göstermek üzere, insanlar arasından seçerek görevlendirdiği peygamberlerin hayatı incelendiği zaman iki özelliğin, dürüstlük ve güvenilir olmanın ne kadar önem taşıdığı anlaşılacaktır.

Peygamberlerde bulunması gerekli beş özellik vardır. Bunlar:

Sıdık, doğru ve dürüst olmak.

Emanet, güvenilir olmak.

İsmet, günahtan korunmuş olmak.

Fetanet, akıllı ve zeki olmak.

Tebliğ, Allah'ın mesajını insanlara duyurmaktır.

Görülüyor ki, peygamberlerde bulunması gerekli beş özellikten birisi doğruluk ve dürüstlük, diğeri de güvenilirliktir.

Peygamberler, gönderildikleri toplumlara kendilerini tanıtırken:

اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ

"Haberiniz olsun ki ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim"[681]

Çünkü peygamber, yeni bir din getiriyor ve insanları o dine davet ediyor. Peygamberlerin getirmiş oldukları dini kabul etmek demek, kendi inançlarını ve o inançların bir gereği olan adet ve geleneklerini terk etmek demektir. Bu ise kolay değildir. Bunun için onları bu inançlarından vazgeçirmeye çalışan peygamberlerin dürüstlüğüne ve güvenilir olduklarına inanmaları gerekir. İşte bunun için peygamberler kendilerinin dürüst ve güvenilir kimseler olduklarını hatırlatıyorlardı. Bu sadece sözden ibaret değildi. Yaşayışlarıyla da bunu ispat ediyorlardı. Biz buna Peygamberimizi örnek göstereceğiz.

Peygamberimizin içinde doğup büyüdüğü toplum, her türlü değer ölçülerini yitirmiş bir toplumdu. Bu toplumda hayır ve erdemlik namına hiçbir şey yoktu. Böyle bir toplum içinde yetişen Peygamberimiz o toplum fertlerinden çok farklı idi. Henüz peygamber olarak görevlendirilmeden önce o toplum tarafından "El-Emin – Güvenilir" olarak tanınmıştı. Halk onu adından daha çok bu unvanı ile anıyordu. Herkes ona güveniyor ve saygı duyuyordu. Anlaşmazlıklarda onun hakemliğine baş vuruyor ve verdiği hükme razı oluyordu. Çünkü onun haksızlık yapmayacağına ve taraf tutmayacağına inanıyor ve güveniyordu. Bir insan için bundan daha büyük erdemlik olur mu?

İşte tarihi bir olay: Kâ'be Kureyş tarafından onarılıyor, yenileniyordu. Her kabile kendisine düşen görevi yapmış, sıra "Hacer-i Esved"in –siyah taş–yerine konmasına gelmişti. Her kabile "Hacer-i Esved" in yerine konma şerefini kazanmak için o hizmeti yapmak istiyordu. Bu yüzden kabileler arasında tartışma çıktı. Her kabile bu şerefin kendisine ait olduğunu iddia ediyor, bundan vazgeçmek istemiyordu. Hele bir kabile, Abdüddar oğulları, bu konuda çok ileri gitmiş, bir çanak dolusu kan getirip ellerini bu kana bulaştırarak:"Kanımız dökülmedikçe bu şerefi bizden kimse alamaz" Diyerek yemin etmişti. Bu tartışma dört beş gün sürdü. Nerede ise kabileler arasında bir savaş çıkacaktı ki, Kureyş kabilesinin en yaşlısı olan Ebu Umeyye bir çözüm yolu bulmak üzere Kureyş kabilesinin ileri gelenlerini Mescid-i Haram'da topladı. Konuyu tekrar tartıştılar. Sonuçta tayin ettikleri bir vakitte Mescidin safa tarafındaki kapısından içeriye önce

681 Şu'ara, 26/107, 125, 143, 162, 178.

giren kimsenin hakem olmasını kararlaştırdılar. Kararlaştırdıkları vakitte heyecanla kapıdan ilk girecek kimseyi gözetlemeye başladılar. Kapıdan ilk giren Peygamberimiz oldu. Bunu gören Kureyş ileri gelenleri hep bir ağızdan: “İşte bu giren zat emindir, güvenilirdir, bunun hakemliğine razıyız. Bu güvenilir zat, Muhammed’ dir.” dediler ve sevindiler. Peygamberimiz yanlarına gelince, kendisini hakem tayin ettiklerini ve bunu kabul etmesini rica ettiler. Peygamberimiz onları dinledikten sonra hakemliği kabul etti. Bir yaygı getirilmesini söyledi. Hemen getirdiler. Peygamberimiz “Hacer-i Esved’i kendi eliyle yaygının içine koydu. Sonra kabile başkanlarının yaygının bir ucundan tutup kaldırmalarını söyledi. Öyle yaptılar, yaygıyı kaldırdılar. Peygamberimiz de “Hacer-i Esved”i aldı yerine koydu. Böylece her kabile bu şereften payını almış ve tartışma da bitmiş oldu.[682]

Bu olaydan şunu öğreniyoruz: Peygamberimiz, o yaşa gelinceye kadar kendisini tanıyanlar, onu hak, adalet ve fazilete aykırı hiçbir hal ve hareketini görmedikleri için onu güvenilir olarak tanımışlar, hem hakemliğine hem de kararına razı olmuşlardı.

İslamiyetin kısa zamanda ve hızla yayılmış olması, şüphe yok ki onu tebliğ eden peygamberin yüksek ahlakı ile ilgilidir. İnsanlar onun dürüstlüğüne ve güvenilir olduğuna inanmasalardı, adet ve geleneklerinden vazgeçerek ona inanır ve etrafında toplanırlar mıydı?

Konu ile ilgili olarak Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyuruluyor:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلٖيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِۚ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلٖينَ.

“Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, kuşkusuz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet, bağışlanmaları için dua et, iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah’a dayanıp güven. Çükü Allah kendisine dayanıp güvenenleri sever.”[683]

---

682 *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi VI*/30-31; İbn Hişam, 1/197.
683 Al-i İmran, 3/159.

Ayet-i Kerime, insanların, Peygamberimizin çevresinde toplanmasını, onun ahlakının güzelliğine, herkese olan şefkat ve merhametine bağlamakta ve bunun Allah'ın kendisine bir lütfu olduğunu bildirmektedir. Esasen insanın kendisinde var olan her üstünlüğün Allah'ın vergisi olduğunda kuşku yoktur.

Peygamberimiz bir gün bir dağın tepesine çıkarak:

–Ey Kureyş topluluğu! size bu dağın arkasından düşman atlılarının gelmekte olduğunu söylersem inanır mısınız: diye sormuş. Orada hazır bulunanlar hep bir ağızdan;

–Evet, inanırız, çünkü sen bir defa olsun bize yalan söylemedin, demişlerdir.[684]

Peygamberimizin peygamberliğini duyan komşu ülkelerin başkanları karşılaştıkları her Mekke'liden onun hakkında bilgi alıyorlardı. İşte Bizans İmparatoru Hırakl, ticaret için Şam'a gelmiş olan Mekke'li Ebu Sufyan'ı kabul ederek ona Peygamberimizle ilgili bazı sorular sormuştu. Bu sorulardan birisi şöyle idi:

–Peygamberlik iddiasında bulunan bu zatın (Hz. Muhammed'in) bundan önce hiç yalan söylediğini duydunuz mu? diye sormuş. Henüz Müslümanlığı kabul etmemiş olan Ebu Sufyan:

–Asla, yalan söylediğini hiç duymadık, diye cevap vermiştir.[685]

Bir gün Mekke'nin ileri gelenleri toplanmışlar Peygamberimizi davasından nasıl vazgeçiririz diye düşünmeye başlamışlardı. En tecrübelilerinden biri olan Nazr b. Haris şu dikkat çekici sözleri söylemişti: "Ey Kureyş topluluğu! Başınıza gelen felaketi hala ortadan kaldıramadınız. Muhammed (s.a.s.) gözlerinizin önünde büyüdü. Hepinizin en doğru sözlüsü, en güzel huylusu en güveniliridir. Yaşlandığında size yeni bir şey sunduğu için siz ona sihirbaz, şair, deli demeye başladınız. Halbuki Muhammed ne şairdir, ne sihirbazdır, ne delidir."[686]

Evet Peygamberimiz Nazr b. Haris'in itiraf ettiği gibi sihirbaz da değil, şair de değil, deli de değildir. Kur'an-ı Kerim, düşmanlarının Peygamberimiz hakkında söyledikleri bu sözleri reddederek şöyle diyor:

---

684 *İslam Tarihi, Asr-ı Saadet*, 2/937.
685 Buhârî, "Bed'ü'l-Vahy", 1.
686 İbn Hişam, 1/299.

اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍۚ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍۜ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَۙ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍۜ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَۜ تَنْز۪يلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ.

"Hiç şüphesiz o (Kur'an) çok şerefli bir elçinin sözüdür. O bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz! O bir kahin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, alemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir."[687]

Burada Kur'an-ı Kerim'in Peygamberimizin sözü olduğu ifade ediliyor. Sözün asıl sahibi şüphesiz Allah Teala'dır. Elçi aracılığı ile tebliğ edildiğinden söz elçiye nisbet edilmiştir. Zaten son ayette onun, Allah tarafından indirilmiş olduğu ifade buyurulmuştur.

Bütün bunlar düşmanlarının Peygamberimiz hakkındaki sözleridir. Onlar, Peygamberimizin yalan söylediğini, taahhütlerine uymadığını ve verdiği sözleri yerine getirmediğini bilmiş olsalardı bunu bir fırsat bilerek aleyhinde kullanırlardı. Fakat onlar, onun yalan konuşmadığı, kimseyi aldatmadığı konusunda ittifak halinde idiler.

Peygamberimizi öldürmek için çareler arayan bu insanlar, ne gariptir ki, altın ve mücevherlerini ona emaneten bırakıyorlardı. Çünkü o, güvenilir birisi idi.

Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret ettiği gece yanında bulunan emanetlerin sahiplerine verilmesi için Hz. Ali'yi bu sebeple yatağında bırakmış, beraberinde götürmemişti. Hz. Ali de sabah olunca emanetleri sahiplerine dağıtmıştır.

İşte örnek alınacak insan, Peygamberimizdir. Zaten Kur'an-ı Kerim onun örnek alınmasını ve ona uyulmasını emrediyor. Şöyle buyuruluyor:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ف۪ي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَث۪يرًاۜ.

"Andolsun, Allah'ın Resülünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.[688]

687 Hakka, 69/40-43.
688 Ahzab, 33/21.

İnsanı çevresi ve içinde bulunduğu toplum hangi özelliği sebebiyle güvenilir olarak tanır? Bunun cevabını da yine Peygamberimizin hayatında bulmamız mümkün. Çünkü o, bir defa olsun yalan konuşmadığı, verdiği sözü tuttuğu, kimseyi aldatmadığı, kimseye haksızlık yapmadığı ve kimseyi kırmadığı çevresince çok iyi bilindiği için "el-Emin – güvenilir" olarak tanınmıştı.

Toplumda güven duygusu büyük önem taşır. Bu duygunun toplum fertleri arasında bulunmaması, toplumun birlik ve beraberliğini etkiler. Bu özelliği kaybeden milletin varlığı çöker, huzuru bozulur. Kendilerine kamu görev ve sorumluluğu verilecek olan kimselerde aranacak özelliklerin başında onların dürüst ve güvenilir olmaları gelir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruluyor:

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰٓى اَهْلِهَاۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ
تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِۜ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمٖيعًا بَصٖيرًا.

"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[689]

Bu ayet-i kerime'nin şöyle bir olay üzerine nazil olduğu rivayet edilir;

Mekke-i Mükerreme fethedildiği gün Peygamberimiz Mekke'ye girdiğinde önce Kâbeyi ziyaret etmek istemişti. Ancak Kâbenin anahtarlarını taşıyan Osman b. Talha b. Abdüddar kapıyı kilitlemiş, anahtarını Peygamberimize teslim etmekten kaçınmış, "Allah'ın elçisi olduğunu bilseydim engel olmazdım." Demiş. Bunun üzerine Hz. Ali Osman'ı tutmuş, kolunu bükmüş, anahtarı alıp Kâbe'nin kapısını açmış ve Peygamberimiz Kâbe'ye girip iki rek'at namaz kılmıştı. Kâbe'den çıktığı zaman amcası Hz. Abbas anahtarın kendisine verilmesini ve eskiden sorumluluğunda bulunan hacılara su dağıtma görevi ile beraber Kâbe kapıcılığının birleştirilmesini istedi. Bunun üzerine bu ayet indi. Peygamberimiz Hz. Ali'ye, anahtarları Osman'a geri vermesini ve kendisinden özür dilemesini emretti. Hz. Ali

689 Nisa, 4/58.

de anahtarları götürüp özür dileyince, Osman: “Beni zorladın bana eziyet verdin, sonra geldin hatanı düzeltmeye çalışıyorsun.” Dedi. Hz. Ali de: “Senin hakkında Allah Teala Kur’an indirdi.” Dedi ve ayet okudu. Bunun üzerine Osman şehadet getirerek hemen Müslüman oldu.[690]

Kâbe anahtarının taşıma görevinin ebedi olarak Osman’da kalması hakkında bir de vahiy geldi ve Peygamberimiz: “Ey Ebu Talha evladı! Atanızdan kalma olan emaneti sizde kalmak üzere alınız. Bunu zalim olmadan hiçbir kimse sizden alamaz.” Buyurdu.

Görülüyor ki, Peygamberimiz, amcası Abbas’ın isteğine rağmen, Kâbenin anahtarını ona değil, daha önce bu görevi liyakatle yapmış olan Osman’a vermeyi tercih etti ve bu görevin kendi ailesinde kalmasını emretti.

Elbette Allah’ın dini olan İslam, hangi görev olursa olsun ehline verilmesini emreder. Ehil demek, o görevi yapabilecek nitelikte olan ve kendisine güvenilen kimse demektir. Bir toplumda kamu görevleri ehil olan kimseler tarafında yapılırsa o toplumda görevler aksamaz, toplum fertleri rahatsız olmaz. Ebu Hureyre (ra.) nin rivayetinde Peygamberimiz:

اِذَا ضُيِّعَتِ الْاَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ قَالَ وَكَيْفَ اِضَاعَتُهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟
قَالَ اِذَا وُسِّدَ الْاَمْرُ اِلَى غَيْرِ اَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ

“Emanet zayi olduğu zaman kıyameti bekle, buyurdu. Birisi; “Emanet nasıl zayi olur? Diye sorunca, Peygamberimiz: “Emanet ehline verilmediği zaman kıyameti bekle.” Buyurdu[691]

Peygamberimiz Müslümanın güvenirliliğini ortadan kaldıran dört kötü huya dikkatimizi çekiyor ve şöyle buyuruyor:

اَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ
خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا. اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَاِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَاِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ
وَاِذَا خَاصَمَ فَجَرَ

690 Alüsî, *Ruhu’l Maani*, 5/63.
691 Buhârî, “Rikak”, 35.

“Dört huy vardır ki bunlar kimde bulunursa o kimse katıksız münafık olur. Kimde bunlardan bir şey bulunursa –onu bırakıncaya kadar– kendisinde nifaktan bir özellik var demektir. (Bunlar:) Konuştu mu yalan söyler, söz verirse sözünde durmaz, va’dederse va’dinden döner. Bir dava ve duruşma esnasında haktan ayrılır.”[692]

İşte Peygamberimiz, kişinin güvenirliliğini ortadan kaldıran davranışları böyle özetliyor.

Özet olarak; güvenilir olmak peygamberlerin özelliklerinden olmakla, peygamberlere inanan ve son peygamber Hz. Muhammed Mustafa Sallallahu aleyhi ve sellem’in izinden giden biz müminlerin de benimsemesi gereken önemli bir haslet olmalıdır. Bu haslete sahip olanları Allah Teala sevdiği gibi insanlar da sever ve takdir eder. Güvenilmeyen insanın Allah katında bir değeri olmadığı gibi insanlar yanında da bir değeri olmaz.

692 Müslim, “İman”, 25.